

SLOVENIJA

Dopisi in časniki naj se pošiljajo na poštni predal 259, Ljubljana
 Naročnina četrtletno 15 Din,
 za pol leta 30 Din,
 za vse leto 60 Din.
 Posamezne številke 1.50 Din.
 Za inozemstvo celoletna naročnina 90 Din.

Kranj, 6. marca 1936.

U p r a v a: Kranj, Strossmajerjev trg štev. 1.
 Poštočerkovni račun
 Ljubljana štev. 16.176
 Rokopisov ne vračamo.
 Oglasi po tarifi.
 Tiska tiskarna Tiskovnega društva v Kranju
 Predstavnik tiskarne France Uhernik, Kranj.

Današnja inteligenca

(Poizkus avtokritike)

I.

Socialni vzroki propadanja.

Med tem, ko vzdihujemo nad hiperprodukcijo inteligence, bomo v najkrajšem času dejansko ob vso inteligenco. Današnje družabne razmere uničujejo z neznansko hitrostjo obenem s srednjim stanom tudi inteligenco. Da kljub temu tožimo o preveliki produkciji inteligence, je krivo dejstvo, da se je razblinil tudi že pojem inteligence.

Po današnjem pojmovanju je inteligent vsak akademsko izobraženi človek, torej tudi tisti doktor medicine, ki se je specializiral za zobozdravništvo in ki po svoji promociji ne dela drugega ko dan za dnem vrta ljudem po zobeh in prešteva svoje dohodke in izdatke. Da bi še kdaj odprl kakšno knjigo ali se resno poglobil v katero izmed družabnih vprašanj, za to ni časa. Vso politično in kulturno modrost črpa iz dnevnega časopisja, ki prav tako njemu laže kot njegovima sosedoma: štacunarju in krčmarju. Če ima dobre zveze in srečno roko, se polagoma privrta do vile in avtomobila, njegova družina pa do vsakoletnega letovanja. Njegov kolega, ki ima pri vrtanju manj sreče, si more privoščiti manj teh „kulturnih“ pridobitev, zato pa njegove misli in voljo tembolj zavzemajo skrbi za vsakdanji kruh in to, da vsaj na zunaj vzdržuje tisti standard „boljših“ ljudi, h katerim inteligenca hoče spadati.

Krivjco bi delali zobarjem, če ne bi takoj poudarili, da povedano velja za večino naših izobražencev. Na eni strani je moderna tehnika zbirko „kulturnih potreb“ za boljše ljudi silno povečala, današnje družbene razmere pa na drugi strani inteligenco gospodarsko čedalje bolj stiskajo. Zato je akademsko izobražen človek primoran vse svoje duševne in fizične sile osredotočiti okoli svojih dohodkov, da vsaj na zunaj in na videz obdrži zase in svojo družino standard tako imenovanih boljših ljudi in s tem družabni ugled in notranje zadovoljstvo.

Ta trdovratni boj za ohranitev standarda „boljših“ ljudi je za življenje današnje inteligence najbolj značilen, obenem pa katastrofalen za njeno kvaliteto. Toliko obeta mladi student, ko pa po diplomji stopi v službo in ko se celo oženi, je njegov zanos in njegov idealizem pokončan in postane kruhoborec, ki ga ni mogoče pridobiti za nobeno delo, ki ne obeta neposredno ali posredno zaslužka.

Inteligenca je poklicana za politično, gospodarsko in kulturno vodstvo naroda. Da more to nalogo vsiti, ji mora družba dati poleg boljše in globlje izobrazbe tudi časa ter primerno stvarno preskrbo in neodvisnost. Tisti poklici torej, ki ob napornem celodnevem delu ne nudijo človeku drugega, kakor stanu bolj ali manj primerno preživljanje, niso sposobni tvoriti narodove inteligence. Pri obstoječih „gospodarskih razmerah“ pa velja danes to skoraj za vse akademske poklice. Delovni tempo, ki ga je uvedla tehnika v industriji, se zaradi konkurenčnega boja čedalje bolj prenaša tudi v akademske poklice. Najsibo inženir, zdravnik ali odvetnik, vsakdo mora urno in naporno delati ves dan, če hoče imeti po današnjem pojmovanju stanu primerno preskrbo. Vsaka krajša ali manj intenzivna zaposlenost pomeni veliko zmanjšanje dohodkov.

Ta celodnevna poklicna zaposlenost, ki se ji pridružuje še neprestana skrb za stvarni obstanek ali za zboljšanje dohodkov, kar je tudi razumljivo, ker današnja družba ceni človeka le po denarju, napravlja življenje današnje inteligence na las podobno življenju drugih meščanskih pridobitnih krogov. Vse fizično in notranje življenje inteligenta se osredotočuje

okoli lastnega tvarnega uspevanja, za notranjo poglobitev ali za delo v korist naroda, v katerem živi in za katerega bi kot inteligent v prvi vrsti moral živeti, za vse to ni časa niti smisla in čedalje manj tudi sposobnosti. Z možgani je namreč tako kot z mišicami, če jih ne rabiš, okrnijo. Večja bistrost in globina in širše obzorje, kar naj bi akademsko izobraženi pridobil s svojimi študijami, ginejo in tope, če se človek ne peča stalno z duševnim delom. Imamo zato zmerom več inženirjev, zmerom več juristov, zmerom več profesorjev, inteligence pa kmalu ne bomo imeli. Vse naše javno življenje, bodisi v politiki, bodisi na gospodarskem ali kulturnem področju, je zato tako šušmarsko, plitvo in diletantsko. Če bi ga vodile naše mase, kmetje in delavci sami, gotovo ne bi izkazovali take nesposobnosti, kot jo kažejo tako imenovani inteligenti.

Temu se pridružuje še moralna dekadenca. Kje je tista brezmejna požrtvovalnost naših prednikov, ki so samo iz ljubezni do svojega naroda v prejšnjih desetletjih pod dosti neugodnejšimi pogoji postavili stavbo naše kulture na evropsko višino. Današnji kruhoborski inteligent pušča vse svoje telesne in duševne sile v poklicnem delu in gleda, da se v javnem življenju uveljavlja le tam, kjer kaj nese. Politika, ki naj bi bila skrb za narodov blagor, postaja zato trgovsko opravilo posameznika, kulturna dejavnost pa obrtniški posel. Vse javno delo se presoja iz vidika donosnosti, zato ni čuda, da del naše inteligence hoče, da se naš narod odpove svoji samobit-

nosti, ker javno delo pri tako maloštevilnem narodu ne more kaj prida donášati.

Inteligenti bi moral biti tvarno tako neodvisen, da bi mogel svoje politično in kulturno prepričanje javno izpovedati, zagovarjati in uveljavljati brez strahu za svoje existenco. Nadponudba akademskih poklicev je pa danes inteligenta, bodisi v javnih bodisi v zasebnih službah, tudi intelektualno popolnoma zaslužnjila njegovim delodajalcem. Namesto da bi inteligenca vodila in dajala smernice toku javnega življenja, politiki, gospodarstvu in kulturi, se mora toliko tresti za svoje piškave službice, da postaja najbolj kupljiv element v družbi in da svoja prepričanja menja kot umazano perilo z vsako spremembo vlade. Na pritisk od zgoraj prva klone inteligenca in njena prepričanja določajo bivši mesarji in prekupčevalci v naših zmešanih političnih razmerah. Ne samo, da ni inteligent, kdor nima svobodnega lastnega prepričanja, ali kateremu je prepričanje le boljši kos kruha, temveč izgublja inteligenca v takih razmerah tudi smisel, veselje in pravo orientacijo za nesebično javno delo.

Razumljivo je tedaj, da se „kulturna in socialna revija“ naše napredne inteligence norčuje iz slovenskega kulturnega prizadevanja in ga klasificira za „kulturno rastlinjakarstvo“ ter predlaga za slovenske kulturne pridelke isti postopek kot za „odvišno“ braziljsko kavo. Razumljivo je tudi, da je bil sestanek slovenske katoliške inteligence ob priliki evharističnega kongresa tako slabo obiskan in brez vsakega življenja in razgibanosti (med tem, ko so se kmečke in delavske mase svečanosti udeležile s tako vnemo in požrtvovalnostjo, da so nekateri prišli peš iz Savinjske doline v Ljubljano z nekaj dinarji v žepu). (Dalje)

Še bi nas hoteli obremenjevati

Neki J. Ž. premišljuje v „Slovenskem narodu“, kako bi prišli do denarja za ljubljansko bolnišnico. Kajti od države ga ne moremo pričakovati, saj so davki že tako narasli, da ogražajo bit posameznikov in da propadeta trgovina in obrt. Zato je treba priti do potrebnega denarja brez povišanja davkov in tako, da ne bo pri tem trpela državna blagajna. In sicer se bo dal dphiti denar z — izdajo srečk, torej z — loterijo!

Da je tak predlog postal med nami mogoč, je pač znamenje, kako globoko smo že padli Slovenci pod vplivom jugoslovensko nacionalne centralistične vzgoje, kako smo zgubili vsako samozavest in vsak čut ponosa. Iz pravice skušajo jugoslovenci z uspehom narediti milost in do milosti nima seveda nihče pravice. Če je ne dobiš, pomagaj si sam, trpi, krvavi naprej. In vadi se v trpljenju, zakaj ne bomo te topli samo z bičem, ampak s škorpionji. Čemu bi tudi tako ne delali z narodom, ki ni pripravljen boriti se do zadnjega za svojo pravico.

Da se pokaže plazeča abotnost tega predloga v vsej njegovi Slovence ponižujoči posebnosti, naj navedemo nekaj sicer že znanih dejstev.

Ljubljanska bolnišnica je državna naprava. Država pobira prispevke in davke zanjo. Država je torej tudi dolžna vzdrževati in spopolnjevati jo, seveda tudi dozidavati ali zidati novo, če tako ukazuje potreba. To je popolnoma naraven posledek lastništva.

In povsod drugod v Jugoslaviji se dela tako Povsod zidajo državne bolnišnice z državnim

denarjem, popravljajo jih z njim in vzdržujejo.

Samo v Sloveniji ne! Samo v Sloveniji morajo ležati bolniki po tleh, po dva na enem ležišču, morajo v bolnišnici, kamor so prišli po zdravje, umirati, ker nimajo zadostne zdravniške pomoči, ker se okužujejo vnovič zaradi preslabo razkuženih prostorov in predmetov.

In samo v Sloveniji mora banski svet sklepati resolucije, naj že vendar kedaj vrne državna uprava javnim bolnicam tistih 5 milijonov dinarjev, ki po zakonu o bolnicah obremenjujejo državno blagajno. Morajo sklepati, ker bolnice tega denarja že leta ne dobe.

Kako je vse to mogoče? In zakaj prav in samo pri nas, v Sloveniji? Mar zato, ker ni denarja?

Toda, če se dobi denar za bolnice v Belgradu, res ne vemo in ne razumemo zakaj bi ga prav tedaj zmeraj zmanjkovalo, ko gre za Slovenijo. Najmanj pa bi po pravici lahko zahtevali, da ni Slovenija zmeraj tista, ki je zapostavljena. Naj bi se torej kedaj tudi Belgradu kaj odreklo in dalo Ljubljani, pa bomo videli, da Belgradu ne bo treba dolgo čakati, da dobe, kar je treba.

Toda že ga vidimo, jugoslovenarja, ne vemo če večjega hlapca ali večjega hinavca, ki se mu važno in zaskrbljeno guba čelo: „Veste, Slovenci, zaradi narodnega in državnega, edinstva“ je treba nekoliko potrpeti, država ima tolikanj izdatkov za vse bolj važne zadeve...”

In to je spet ena izmed najbolj grdih in edinstvenih laži. Kajti resnica je, da so nacionalni režimi v Belgradu naravnost trosili

razmere in zadeve. Mar ni nič slišal o tako važni stvari, kakor je bolnišnica? O, seveda, slišal je, in tudi bral je lahko številne prošnje in spomenice, ki so mu jih pošiljali iz Ljubljane. Zakaj ni takole malo dregnil svojih ministrskih tovarišev in jih opozoril na dolžnost?

Res je, krivda zadene vse tiste ministre, ki jih našteva „Domovina“. A krivda zadene prav tako dr. Kramerja. Zakaj konec mora biti že nekaj tiste podložniške prakse, da je minister nekak priprošnjik, čigar se tako opravična zahteva je lahko vsak hip odklonjena. Ne minister mora zahtevati, da se izpolnijo vse opravičene zahteve ljudstva. Če ne more tega doseči, naj pa odstopi. Nič hudega, če ljudstvo nekaj časa ne bo imelo zastopnika v vladi. Kajti od kimavcev, ki so zgolj za svojo „čas“ in plačo ministri, ne samo da nič nima, ampak še škodljivi so, ker demoralizirajo ljudstvo v njegovi volji za odpor.

Bolje nekaj še tako slabih in trpkih let, kakor tisto zapostavljenje in izžemanje brez konca in kraja.

Povsod ovire

„Münchner Neueste Nachrichten“ pišejo o avtomobilskem prometu v Jugoslaviji. Pravi, da so ceste pri nas „vozne“, toda niso dobre, v številu avtomobilov zaostajamo za Rumunijo, Madjarsko, tudi Grčijo. Le industriji in premožni trgovci si morejo kupiti avtomobil uradniške plače so prenizke. Pač pa je razmeroma dobro razvit avtobusni promet, ki ima daljše proge, kakor železnice.

To vse je res. Res je pa tudi, da ima naš avtobusni promet neverjetno mnogo težav. Ne samo, da je precej obdavčen in da mu tako čisto ni mogoče, odpreti bolj oddaljene kraje za promet. Tudi sicer ima oviro nad oviro. Tako na primer smo imeli do pred kratkim avtobusno zvezo med Ljubljano in Sušakom. Ta je pospeševala zlasti tudi promet med nekaterimi oddaljenimi dolenskim kraji ter gorskim Kotorom in Ljubljano. Znatno je tudi približala Ljubljano morju, saj je trajala vožnja iz Ljubljane do Sušaka samo 5 ur.

Avtobusni promet seve ne more nadomestiti nikjer železniškega, samo spolnjuje ga. Teški tovori bodo pač seveda vedno šli po železnici, če le bo železnice seveda. Toda Slovenija, zlasti Ljubljana, sploh nima nobene prave zveze s Sušakom, razen po velikanskim zaradi tega tudi dragih ovinkih. V tem primeru je treba tudi upoštevati, da so ceste prav slabe, komaj, komaj še „vozne“. Avtobus, ki je kljub vsemu vozil, je torej opravljal z gospodarskega stališča prav posebno potrebno delo.

Toda — nekemu še ta nadomestek za dobro zvezo Slovenije z morjem ni bil po volji. Ne, Slovenci naj le vozijo sebe in svoje tovore po dolgih železniških ovinkih k morju. Danes donajajo slovenske železnice četrtno vsega donosa iz železniškega prometa. Morebiti bi se dalo doseči, da se bo ta donos povišal na tretjino? Čaršija rabi denar.

No, in tako se je zgodilo, da tisto avtobusno podjetje ni več dobilo koncesije za svojo progo. Podjetnik bo moral avtobus prodati, najbolje za promet na eni izmed tistih cest, ki jih bodo letos zgradili na jugu, na primer med Prijepoljem in Bjelopoljem, ali med Belgradom in Berdanom. Svoje osebe naj pa odpusti, saj ima „bogata“ Slovenija dela na pretveg.

Slovenski odposlanci v Belgradu za slovensko šolstvo

V zadnji številki „Slovenije“ smo obljubili, da bomo poročali, kaj bodo opravili v Belgradu odposlanci slovenskega akcijskega odbora za slovenske učne knjige in slovenski pouk v šolah v Sloveniji.

Slovenski zastopniki Makso Hrovatin, dr. Lončar, dr. Kolarič, Ivan Bahovec in Kosem so obiskali deloma skupaj deloma posamič 9 ministrov ter so jim odločno pojasnili slovenske zahteve glede slovenskega šolstva, kakor jih našteva znana spomenica akcij. odbora, ki jo je podpisalo 25 najvažnejših slovenskih kulturnih in gospodarskih organizacij ter 93% vseh slovenskih občin. To spomenico so izročili slovenski odposlanci predsedniku vlade dr. Stojadinoviću ter so zahtevali, da se zakon o učnih knjigah in učilih z 27. 9. 1929 ter konkurzni razpis za sestavo učnih knjig iz l. 1935 takoj razveljavi in da se priznajo vse pravice slovenskega jezika in izročila v slovenskih šolah. Dr. Stojadinović je dejal, da bo podpiral prizadevanje slov. akcijskega odbora. Prosvetni minister Stosović je pa zanikal, da bi šlo za monopolizacijo šolskih knjig in pa izrivanje slovensčine iz slovenskih šol, nakar so slovenski odposlanci bili prisiljeni, da mu stvar, ki je bila že tolikokrat pojasnjena, še enkrat znova in odločno razložijo. Slovenska ministra dr. Korošec in dr. Krek sta seveda

obljubila, da se bosta zavzela za slovenske zahteve. Tudi dr. Vrbanič je bil stvari naklonjen. Vsi poslanci iz Slovenije in to poslanci iz vladne večine kakor iz opozicije so obljubili, da bodo predlog za amandement k finančnemu zakonu, ko katerem bi se razveljavil zakon od 27. 9. 1929 in sedanji konkurzni razpis za šolske knjige, podpirali in zanj glasovali v zbornici. Gre sedaj za to, da dobi predlog za omenjeni amandement v zbornici večino. Stvar poslancev iz Slovenije v belgrajski skupščini in slovenskih ministrov je sedaj, da izbojujejo to, kar zahteva ves slovenski narod, ki mu gre za obstoj njegove samobitnosti.

Zadeva slovenskih učnih knjig in slovenstva šol v Sloveniji tedaj še ni rešena in je treba še počakati kaj se bo zgodilo.

Likvidacija jugoslovenarstva

1. marca t. l. je govoril v Sarajevu na zborovanju JRZ minister Janković. Dejal je tudi, da predstavlja JRZ veliko večino Srbov, muslimanov in Slovencev.

Znano je, da so razni Velesrbi in drugi jugosloveni šteli muslimane po navadi kratko in malo med Srbe. In kakor po navadi pri jugoslovenih niso prizadetih prav nič vprašali, če se sami morebiti le ne prištevajo kam drugam. Muslimani so molčali le, če so morali molčati, mislili so si pa svoje in tudi ostali — svoje.

Razume se ob sebi, da bo prej ali slej vsak jugoslovanski državljani moral dobiti pravico, da svobodno izpoveduje tako svojo versko, kakor politično in narodno pripadnost, enako ob Savi in Dravi, kakor ob Vardarju. Tudi to je neizogibno, če naj ozdravi naše politično državno in družbeno življenje. Kajti na laži in posilstvu še ni nikoli zrastel krepak organizem.

Stanovska samosrednost

Naši obrtniki bijejo v celoti hud boj za obstanek, naši čevljarji pa še prav posebej. Kajti ti slednji imajo proti sebi prav posebno dobro organizirani tuji veliki kapital Bafo. Bafo je znal vrhutega tudi način pridelovanja in izdelovanja z dosledno in do skrajnosti izvedeno delitvijo dela tako racionalizirati, da mu je boj s slabo organiziranimi obrtniki in z njihovo zaostalo tehniko še lažji. K temu prihaja še, da je tudi jugoslovanska davčna politika taka, da je zvalila večino bremen na ramena šibkejših.

Pa tudi prapagandno razume Bafo svoje delo dobro. Menda pa mu je to pri nas prav posebno olajšano spričo miselne okrepelosti in samosredne zaverovanosti nekaterih naših slojev in stanov. Ko se je vršilo te dni gospodarsko zborovanje v Belgradu prav z ozirom na Bafo, so zborovalcem skočile takoj srbske kmečke zadruge za hrbet. Pravilno piše „Trgovski list“:

„Čisto na stran Bafo pa so se postavile s svojo inseratno izjavo kmečke zadruge. V svoji brutalno odkritosrčni izjavi pravijo, da jih ne briga ne »Ta-ta« ne »Bafo«, ne kdo drugi, samo da je blago poceni. Značilno je, da si upajo prav zastopniki zadrug s tem najbolj grobim materialističnim stališčem na dan in to proti obrtnikom, kjer vprav kmečki sinovi, za katere ni kruha na deželi, najlaže najdejo zaslužek! Poleg tega pa je ta izjava tako neumna da bi dosledno izvedena ne tepla nikogar tako ko kmeta. Saj bi navsezadnje tudi v mestih rekli, kaj nas briga blagor našega kmetovalca, ker je tudi za nas važna samo cena kmetijskih pridelkov! Kaj bi potem rekel naš kmet, če bi bil prost uvoz argentinske pšenice, grškega vina in grozdja, ameriškega sadja, ameriške masti, ruskega lesa itd.! Za kakšno ceno pa bi potem moral prodajati naš kmetovalec?“

In še v enem pogledu je ta izjava kmečkih zadrug poučna. Kaže nam namreč šolsko-nazorno, kakšna bi bila solidarnost vseh stanov v hvaljeni stanovski državi, ki bi imela bojda ne samo namen, ampak tudi moč, da odpravi vse boje in prepire in ustvari raj na zemlji.

Kancler Schuschnigg med Koroškimi Slovenci

V nedeljo 1. sušca t. l. je bil avstr. drž. kancler Schuschnigg v Celovcu. Od tod se je podal prvič v slovenski del Koroške. V Bistrici v Rožu je sprejel tudi zastopnike slovenskih prosvetnih organizacij, g. Ogris mu je izročil zahteve Koroške slovenske manjšine zapisane. Kancler Schuschnigg je obljubil, da jih bo proučil. Na to se je peljal v Borovlje, kjer so ga sprejeli tudi Slovenci. Kancler Schuschnigg je poudarjal le skupnost vseh Korošcev, govoril je, da je koroška domovina vsem skupna, poudarjal je, da je potrebno gospodarsko so-

delovanje, o rešitvi vprašanja slovenske manjšine in o najpotrebnejših kulturnih zahtevah koroških Slovencev pa ni ničesar omenil. Niti svojih prejšnjih izjav o pravicah manjšin ni ponovil. Ranjki kancler Dolfuss je svoje dni, ko je prišel v Beljak, vsaj obljubil koroškimi Slovincem, da jih bo upošteval. Kako bodo torej reševali koroško manjšinsko vprašanje, za kar je skrajni čas? Bojimo se, da vendar ne bo nova Avstrija vzela pri tem za podlago zadnjega ljudskega štetja, ki je najhujša krivica, kar jih je bilo kedaj prizadejanih koroški slovenski manjšini in ki bije v obraz vsem načelom manjšinskega varstva.

Sport in še to in ono

Nad bavarskima obmejnima mestecema Garmisch-Partenkirchen se je vršila pred kratkim olimpiada, to se pravi mednarodna sportna slavnost. Z ozirom na čas in svet je šlo največ za izvajanje raznih zimskih sportov. V ospredju je stalo seveda smučarstvo, kakor je tudi zahteval „čas“. In pri smučarstvu je spet šlo poglavito za to, kdo prej presmuča določeno daljavo v določeni tehniki ali na določenem svetu.

Sport pomeni danes v bistvu tekmovalje. Fizično tekmovalje. Kajti poglavito je merjenje telesnih sil, duh komaj če ima kaj opravka. Da ustrežejo „duhu časa“ in njegovi radovednosti, so bili vsi listi polni poročil in slik iz tega sportnega dogajanja.

Nekatere teh slik so res nad vse poučne. Tako na primeu tista, ki kaže zmagovalca v osemnajskilometrski smuki Šveda Lardsona, kako po njegovi „zmagi“ ukvarjajo z njim zdravniki in bolničarji. Izmučen, bolj spačen obraz, široko odprta usta, da človek ne ve, ali mu zmanjkuje zraka, ali mu hoče iti srce skozi vrat, brezizrazen, top pogled — res, zmagovalca si človek malo drugače zamišlja. Sicer pa nad kom je zmagal in kaj je premagal? Nad tekmece? Pa to so lahko njegovi prijatelji, pripadniki istega aroda, ljudje istega mišljenja, iste krvi! Nad samim seboj? Na obrazu se mu vidi, da je to s „zmago“ bistveno oslabil svoje telo, da bo torej svojemu družabnemu organizmu poslej manjvreden ud. Pa je morebiti dosegel slavo? Prav sportna slava je najbolj enodnevna, že iz preprostega razloga, ker resnimi ljudmi ni zanimanja zanjo.

Pa seveda, olimpijada! Klasični vzori!?

Toda iz zgodovine vemo, da je bila grška kultura, pa tudi fizična moč grškega naroda v zatonu, ko so dobile olimpijske igre sportni značaj. Zgodovina nas tudi uči, da je začelo propadati viteštvo, ko so postali turnirji zgolj borilne tekme, in da so jih z lahkoto premagovali švicarski najemniki in orientalska pehota.

Ne sport gotovo ne bo ozdravil naše bolne družbe. Kdor ne verjame, naj pogleda sliko zmagovalca Lardsona po 18 kilometrski smuki!

Še poslabšanje v drž. bolnišnicah

„Službeni (pravilno „uradni“) list je priobčil 26. 2. t. l. odlok ministra za socialno politiko, po katerem bosta po 1. aprilu t. l. ukinjena (pravilno: odpravljena) I. in II. razred v vseh državnih bolnišnicah, izvzemši v bolnišnicah za duševne in živčne bolezni. Od 1. aprila t. l. si ne bo mogel noben in še tako hudo bolan človek privoščiti zboljšanja v državnih bolnišnicah, moral bo ležati z vsemi drugimi bolniki skupaj in bo navezan na navadno bolnišniško prehrano. V Sloveniji vsaj so skoraj vsi ljudje navezani, če težje zbole in jim je treba operacije, na državne bolnišnice. Ne le preprosti ljudje, ampak tudi taki, ki bi si lahko ali pa če ne lahko, pa bi si radi olajšali bolezen vsaj s tem, da bi imeli posebno sobo in boljše hrano in boljše postrežbo. V Sloveniji ni sanatorijev, kamor bi bolnik lahko šel, da bi se izognil državne bolnišnice; tudi oba ljubljanska sanatorija nimata vseh tistih priprav, kakor v drž. bolnišnicah, bolnikov z infekcijskimi boleznimi pa sploh ne sprejemata. V Belgradu n. pr. je to drugače; tam je vse polno sanatorijev. Državni in javni uradnik pa sploh ne more misliti na to, da bi si privoščil sanatorij, ker ne zmore stroškov. V drž. bolnišnicah imajo drž. uradniki brezplačno oskrbo. Ali pa ni državni drž. uradnik vreden, če težko zboli, da ima vsaj zadnje ure pred smrtjo tiste udobnosti, ki jih je imel doma, če bi iz svojega doplačal na dan 20 dinarjev za II. razred v drž. bolnišnici kakor jih je dosedaj in kakor je to v vseh napol civiliziranih deželah mogoče? Ne gre pa le za državne uradnike, ampak za vse in vsakogar, da bi mogel preden se loči iz sveta, za plačilo dobiti boljše postrežbo! Sanatoriji so tudi v Sloveniji več kot še enkrat dražji kot II. razred v bolnišnici. Nam se zdi, da imajo podjetniki v Belgradu, ki so lastniki sanatorijev, interes na tem, da izgineta iz javnih bolnišnic I. in II. razred, zato da se napolnijo njih sanatoriji in da se njih sana-

toriji bolje obrestujejo. Ljudstvo ima pa drugačen interes. Treba je tedaj, da v drž. bolnišnicah ostaneta I. in II. razred in da skrbe za to tudi, če bodo drž. bolnišnice razširili in izpopolnili. To zahteva človečnost in civilizacija, ker si bo tudi revež v res težki bolezni privoščil II. razred v bolnišnici, čeprav bi se moral zato zadolžiti.

Ruščina

Dne 24. februarja t. l. je predaval v dvorani „Trgovskega doma“ v Ljubljani predsednik Zbornice za trgovino, obrt in industrijo Ivan Jelačin o svojih bolgarskih vtiskih. Med drugim je tudi povedal, kako se doslej slovanski jeziki v svetu zapostavljajo, kakor na primer na zborovanju zbornic v Amsterdamu ali na olimpijadi v Garmisch-Partenkirchenu. Zato je potrebno med drugim, da se uvede v naših šolah ruščina kot obvezen predmet.

Kakor znano, se v naših šolah poučuje izmed slovanskih jezikov edino srbohrvaščina in sicer zelo obsežno in natančno. V tej obliki pa od tega pouka res nimamo dosti. Kajti za spoznavanje med seboj takega natančnega pouka ne rabimo, saj vidimo obratno, da tudi na primer Srbi shajajo lahko pri nas, kljub temu, da vedo od naše kulture komaj kaj več, ko da je bil Prešeren največji pesnik dravske banovine, od našega jezika pa kaj drugega kakor „permejduš“. Po svoji krajevno utesnjeni

književnosti brez evropskih vrhov pa nam tudi srbsko-hrvaško duhovno življenje ne more dati, kar bi opravičevalo tolikšno porabo časa in energije. Sicer pa za tistega, ki se za srbsko-hrvaško književnost resno zanima, zadostuje neka splošnega znanja srbohrvaščine, ne da bi se mu bilo treba poglobljati v vse slovnične posebnosti. Dosedanje izkustvo potrjuje tudi vseskozi naša izvajanja.

Vse kaj drugega je seveda znanje ruščine in spoznavanje ruskega duhovnega življenja. Ruska književnost je v svojih vrhovih od Puškina in Lermontova pa do Dostojevskega in Tolstoja v enem samem stoletju dosegla največje višave duha in človečnosti. In ker tudi Rusi pišejo cirilico, (glede katere pa res v zadnjem času resno razmišljajo, da bi jo polagoma nadomestili z latinico), bi noben jugoslovenar prav za prav ne smel imeti zoper ruščino drugega razloga, kakor da je preveč misli in duha času škodljivo za nacionalizem.

MALI ZAPISKI

Prepovedan tisk.

Minister za notranje stvari je prepovedal uvažati v našo državo „Hrvatski list“ in „Danica hrvatska“.

Še ena prepoved.

V Zagrebu se je nedavno odprla velika, lepa kavarna. V začetku so bili gostom na razpolago vsi časopisi, tudi „Völkischer Beobachter“, „Angriff“ itd. Že dlje časa se teh časopisov v tej kavarni več ne dobi — ker so jih „emigranti“ gospodarju Hrvatstvu prepovedali.

Jugoslovenski nacionalizem — fraza in krinka

Na nekem sestanku v Belgradu je minister Djura Janković odvrnil na medklie med drugim:

„Ta jugoslovenski nacionalizem ni bil za mnoge samo fraza, ampak je bil tudi krinka, za katero se je skrivalo nekaj, kar bi uničilo deželo in ljudstvo. Za njim se je skrivalo strahovanje nad ljudstvom, skrivala se je prikazen fašizma. Fašizem pa je eksotična rastlina.“

Pri ministru Jankoviću je še to, da je v vsakem pogledu hud nasprotnik separatistov in avtonomistov. Jugosloveni mu torej tudi v tem pogledu ne morejo blizu. In „Jutro“ ga včasih kaj rado navaja.

Seveda takih besed, kakor zgoraj, „Jutro“ ne navaja. Tudi v tem primeru jih je izpustilo.

Urednik in izdajatelj: Mavčič Adolf, Kranj

Dr. Ivo Štampihar:

Pred 850 dnevi . . .

(Zbirka koristnih spominov iz leta 1953)

„Vlada JNS je večna in ne bo nikdar več prešla v druge roke!“ Iz lepaka JNS ob občinskih volitvah na Jesenicah.

Razlogi

Množijo se primeri spreminjanja občinskih meja in primeri razpustov občinskih odborov, izvoljenih leta 1953 ob „plebiscitnih“ občinskih volitvah po zakonu o vaških občinah, ki ga je izglasovalo „narodno“ predstavništvo s 95 odstotno zasedbo po pripadnikih JNS. Ob novem letu 1956 je bilo 807 dni, odkar so se izvršile te občinske volitve, ko pa pridejo te vrstice na svetlo, utegne biti nekako 850 dni. V času med 808. in 850. dnevom je napisalo „Jutro“, da so občinske volitve leta 1953 konsolidirale narod

Spremembe občinskih meja in razpusti občinskih odborov povzročajo potrebo dodatnih občinskih volitev, ki se že vrše. Ne mine skoraj dan, da bi ne brali kje med dnevnimi novicami, da je bil ta in ta občinski odbor razpuščen. Dodatne občinske volitve se izvajajo po sedanjem občinskem zakonu, po istem, ki je bil odločilen tudi leta 1953. Če ne pridejo polagoma na vrsto vse občine iz razloga, ki smo ga navedli, bo leto 1956 že zato leto občinskih volitev, ker potečejo 15. oktobra tri leta od prvih volitev in znaša poslovna doba leta 1955 izvoljenih občinskih „predsednikov, uprav“ in odborov po postavi tri leta.

Reportaža iz občinskih volitev leta 1953 ne bo torej škodljiva, vsaj splošnosti ne. Ti spomini bodo tembolj koristni, ker velja njihov nauk za in zoper vsakogar.

Leta 1953 je doživela JNS višek svoje moči. Ta ji je bila takrat tako vsestranska, tako izključna, da niso samo preprosti njeni pripadniki, katerih bi se bil polotil obup, ako bi se jim bila vzela prilika, kričati ob vsaki priložnosti o svoji nacionalnosti, dajali izraza prepričanju, da konca njihove moči po človeškem sprevidu sploh ni mogoče zamisliti, temveč so tako mislili tudi bolj uvedeni člani vodstev stranke, o katerih bi se smelo pričakovati, da si na tihem ne prikrivajo abotnosti položaja. Med „druzim“ se je takšen krajevni voditelj čisto resno skliceval na dolgotrajno vladno — Mussolinija in na utrditev Hitlerjevega režima v Nemčiji, ko je dokazoval neodstavljalnost režima JNS. Poznalo se je tedaj, da janezi ne mislijo in govorijo tega zato, da sebe in svoje jate okorajžijo, temveč ker tudi sami res verujejo, da bo tako. Pravi razlog njihove blazne vere v večnost njihove moči in oblasti je pa izblebetalo šele „Jutro“ v enem izmed uvodnikov iz časa, ko se je že ustanavljala JRZ. Izjavilo je namreč, da je JNS nastala zaradi zahteve in zamisli, da, pod varstvom avtoritete, s katero so ustanovitelji JRZ nitj poveriti ne morejo. Janezi so se torej počutili naravnost — pupilarno varne! Pred 850 dnevi je časopisje že celi dve leti trobilo in dan na dan slavilo pravo svobodo, ki je zajela, naravnost popadla ljudstvo, svobodo, ki je bila tolikšna in tako splošna, da je ljudstvo izgubljalo sapo. Takrat je časopisje JNS neprenehoma poudarjalo, kako prvi ljudstvo v strnjjenih vrstah za zastavami JNS, in s po-

nosom je naštevalo velikanske številke, ki so padale pri volitvah za JNS. Objektivno resničnih stvari, ki takim poročilom niso bile v prid, ni bilo mogoče objaviti, to je preprečila cenzura, češ da ogražajo — objektivne resnice! — javni red in mir. Ves tisk, ki je bil izven krempljev JNS, se je preselil v prostor med vrsticami in je postal razumljiv samo redkim, ki so se zavedali, da ni mogoče zatreti svobodno besedo. Pasivni bralci, ki niso vedeli, da po postavah, ki si jih je izmislila JNS, sploh ni razlike med stranko in med državno oblastjo, so obupavali in niso razumeli šale, ki jo je napravil „Slovenec“, ko je dne 16. 10. 1953 pod volilnim izidom iz Stare Loke objavil brzojav iz — Jeruzalema o velikih demonstracijah Arabcev. Istega dne je „Jutro“ zmagoslavno bobnalo: Volitve so se v redu (!) izvršile v 386 občinah, v eni občini se morajo ponoviti, 296 občin je v rokah JNS, 16 nevtralnih, 2 socialistični, samo (!) 54 opozicijskih. Glasovalo je 69 odstotkov vseh volilnih upravičencev, od tega nad dve tretjini (torej nad 46% od vseh!, česar pa ni zapisalo) za JNS . . .

Časi, ko je bila JNS na višku moči, ljudske svoboščine pa vse po vrsti pokopane, imajo dandanes za nas čar komike. Obujanje spominov na tiste dni zato ni toliko igranje s sedaj brezmočnim, a tudi že tedaj strahopetnim nasilnikom tistih časov, temveč podlistkarska zabava in pouk vsem in vsakomur. Kajti časi se spreminjajo, zadnjih 18 mesecev kar hitro, in bivši nasilniki najdejo v današnjih razmerah sem ter tja tudi kako pametno zrno, javnost ima pa slab spomin, pa utegne ob takem dobrem zrnu na račun „sodobnikov“ pozabiti, da je tudi pri požiranju dobrih zrn potrebno paziti, iz kakšne roke pridejo.

Če smo se odločili za popis prizorov iz občinskih volitev na Jesenicah, ne storimo tega, ker bi bile tamošnje volitve posebno „državotvorno“ krvave (saj je bilo dovolj krajev, kjer so se pajdaši JNS postavili precej bolj), temveč ker so z gled za teror, ki nastaja sam po sebi kot plod istosti stranke in državne oblasti ob glasni volilni pravici. Razen tega razpolagamo z zbirko listin, ki so neovrgljive, ker so — pristne.

Predigra.

Ta se ni vršila na Jesenicah, temveč za vse občine, ki spadajo pod veljavo zakona o vaških občinah, v Ljubljani na „zasedanju“ banske sveta. Navedeni, imenovani svet si je nadel nalogo, da spremeni — ustavo, in je sklepal o tem, kakšne določbe naj poroštvojejo ljudsko svobodo v obliki uredbe o načinu občinskih volitev. Ustava podeljuje to nalogo namreč „banovinskim svetom, ki pa ne smejo biti imenovani, temveč izvoljeni in katerih ustavna zvestoba je pod nadzorstvom državnega sveta. Ko so janezi izdelovali zakon o občinah, so v §u 51 dovolili banovinskim svetom pravico izdati podrobnejše odredbe o načinu občinskih volitev. Nadzor ustavnosti po državnem svetu jim — zakaj, res ne vem — ni dišal in so zato preko ustave predpisali že v zakonu, da naj te uredbe potrjuje notranji minister, ki bo, kakor smo že v uvodu videli, večno njihov. Toda — banovinske svete v banske svete spreminiti — so pozabili. Kaj hočete, vseh paragrafov ne morete imeti naenkrat v glavi.

V Ljubljani zbravši se imenovani banski svet je našel na svetovalni mizi — banski svet ima namreč pravico svetovati, ni pa gotovo, če sme odsvetovati — načrt uredbe o podrobnostih načina občinskih volitev. Z ozirom na široke pravice se je banskega sveta, stooštoto janzevskega polastil strah, da je zakon zaradi prevelike širokosrčnosti izdelovalcev mogoče premalo zavaroval potrebo, da so predstojče občinske volitve neogibno pritrtilo ljudstva k vladanju JNS. Bilo je bojazni, da utegne zaradi nezadostnih določb zakona ljudstvo — seveda po pomoti ali zavedeno po neodgovornih elementih ali celo zaradi notorično prevelike popustljivosti oblasti — izreči kako neprijetno besedo.

In tako se je pripetilo, da je banski svetnik dr. Roš, predstavnik idiličnega Laškega, v imenu več tovarišev istega mnenja in enake bojazni za državo predlagal, da se tistim, ki želijo kandidirati pri predstojčih občinskih volitvah, omogoči dokaz državotvornosti na ta način, da si mora vsak pribaviti pri pristojnem okrajnem glavarju politično npravnstveno spričevalo. Nedolžna odredba kajti tako potrdilo velja samo 25 dinarjev, in „sreski“ tajniki janzovskih organizacij gotovo ne bodo opozarjali okrajnih glavarjev na njih premedljivost! Tu je nastopila prilika, v kateri je imel dr. Marušič svetel trenutek svoje politične epopeje, bojim se, da edinega. Vstal je in z banovega sedeža doli zagrmel v banski svet, da odklanja tak predlog kot — žandarški. Zadel je žebelj na glavo, kajti svetloba primere, izrečene s takega mesta, je polila predlagatelje z rdečico, med katero so umaknili predlog. Mogoče je, da se je marsikoga izmed bistrejših banskih svetnikov polastil domislek, da utegne imeti primera dr. Marušiča nedoločeno večje področje, kakor mali predmet, na kate-rega je padla.

Ta dogodek v banskem svetu, ki ga posnemam po „Jutru“, da ne bo kdo meni podtaknil fantazije, je povzročil med ljudstvom kratkotrajen optimizem. Porodilo se je rahlo upanje, da bo mogoče pri predstojčih občinskih volitvah z osovraženo in nemogočo JNS tekmovali svobodno, ob nevtralnem zadržanju državnih oblasti. Samo to bi zadoščalo, in z JNS bi bilo opravljeno vsako delo. Njihov „večno“ bi se bil že takrat spremenil v „Addio“.

Kasnejši dogodki so žal pokazali, da je bil propad predloga dr. Roša in tovarišev — zmagata diplomacije. Zakaj naj bi poleg vseh določb že obstoječe mreže postav izdajali še odredbe, ki imajo javno lice „žandarstva“, ko pa moremo zmagati brez njih. Saj imamo neizčrpljiv vir za neviden „žandarški“ način!

Tako je tudi bilo in zato je bilo razočaranje ljudstva tembolj zdravo. Vsakdo se je smel že takrat, ne šele po vstajenju Jevtića prepričati, da s postavami, ki so jih izdelali ljudje JNS, ni mogoča resnica, svoboda, enakopravnost, demokracija, kakor hitro nima režim samo upravnih teženj, temveč se ga polotijo še politične. Kdorkoli ima moč ob teh postavah, postaja krivičen, neresnicoljuben, skratka sumljiv že samo po tem, ker se jih poslužuje, in postaja tembolj sumljiv, kolikor več vpije istočasno o nastopu — svobode. Na očeh se mu bere, da misli na svojo svobodo zoper vse druge.

(Dalje prihodnjič.)